

“DE GRUTTO LAAT ONS ZIEN WAT ER NODIG IS, ZE IS ONZE SPIEGEL..”

Klaas Sietse Spoelstra is een van de initiatiefnemers van Kening fan 'e Greide. Het burgerinitiatief is ontstaan uit onvrede over de verschraling van het landschap. De maatschappelijke vraag rondom landschapsverandering wordt verbonden aan de diepere culturele waarden van de regio. De Grutto dient als metafoor en spiegel voor de mens. De intrinsieke vernieuwingsdrang van een steeds grotere groep mensen in de samenleving wordt geactiveerd. Hoe doet hij dat? Kan de grutto met deze culturele insteek daadwerkelijk onze koning van de weide blijven?

Net zoals vele andere schepsels trekt ook de grutto ieder jaar terug naar de plaats waar ze geboren zijn om daar te broeden. Ook Klaas Sietse had een sterk gevoel om terug te keren naar zijn geboortegrond. Na de geboorte van zijn dochter gaf hij toe aan dit gevoel. Hij verhuisde naar het Noorden. Dat vonden de meeste mensen in zijn omgeving, zowel in het westen als in het noorden, een afbreukrisico voor zijn carrière. Immers hoe kun je talenten als strategisch veranderaar kwijt in het Noorden? Door de hernieuwde verbinding met 'zijn' landschap en de regionale cultuur blijft Klaas heel dichtbij zijn hart. "Ik kon niet langer doen wat ik altijd deed."

Uit verschillende gesprekken in Friese dorpen blijkt hoe de bewoners en agrariërs zich onmachtig voelen ten opzichte van de processen die hun directe omgeving bepalen. Ook blijkt dat veel mensen zorgen hebben over de veranderingen van hun landschap. Het verdwijnt letterlijk. In de afgelopen eeuw is in Nederland bv 85% van de biodiversiteit verloren gegaan. De onmachtige bewoners kiezen er voor om de gordijnen maar dicht te doen en met pijn in het hart zich neerleggen bij de verschraling en het verdwijnen van zo typische kleuren, geuren en geluiden die onderdeel uitmaken van hun identiteit. Zo dempen ze de signalen uit het landschap, die Klaas Sietse zo sterk ervoer toen hij zich opnieuw verbond met zijn geboortegrond. 'Kan dat niet anders?' is dan de natuurlijke vraag.

Ook keren er steeds minder grutto's terug van hun Afrikaanse overwintering naar de broedgebieden in Nederlandse weides. Dit is hun broedland niet langer. "De Grutto is een indicator van het welzijn van het land, maar ook hoe het met ons als mensen gesteld is. Hij vraagt ons anders naar het

heden en de toekomst te gaan kijken," zegt Klaas Sietse. "Om de grutto te redden is een definitieve kanteling nodig in hoe we met het landschap omgaan. Zegt de uitstervende populatie grutto's in Nederland ons niet iets over de gezondheid van onze eigen leefomgeving? En als we dat weten te keren is dat dan niet een nieuw exportproduct voor onze manier van landbouw bedrijven of onze groene ruimte organiseren?"

Naar een iepen mienskip

Om zo'n taai maatschappelijk thema een impuls te geven, omdat het al tientallen jaren in een collectief onmachtige staat verkeert, vraag om andere of nieuwe interventiemethodes. „Er moest een nieuwe interventievorm komen”, zegt Klaas Sietse, “een burgerinitiatief, dat geen positie inneemt als belangenpartij maar als katalysator tussen de verschillende actoren in het biodiversiteitsdossier. Boeren, politiek, overheden, kennisinstellingen, natuurorganisaties etc. Daar moesten velen aan wennen.” Klaas Sietse is geïnspireerd door verschillende voorbeelden waar door een lokaal initiatief weer beweging ontstaat in een groot mondiaal vraagstuk. Zoals tijdens de bankencrisis toen de lokale banken weer beweging in de financiële markt mogelijk maakten. Of de opkomst van lokale energiecoöperaties als alternatief voor identiteitsloze groot opgeschaalde Europese energiereuzen. “Ook de afname van biodiversiteit en de afbraak van ons ecosysteem zijn wereldwijde problemen waar op die manier lokale oplossingen voor gevonden kunnen worden!”. De grutto in onze eigen achtertuin verteld het verhaal van de crisis in wereldwijde ecosystemen en teloegang van biodiversiteit.

“We zijn, onder de noemer Coöperatie 2018, vooral gaan dromen over de regionale toekomst. Daarin kwam het landschapsverlangen als een van de belangrijkste onderwerpen bovendrijven. De waarden van het gebied hebben we verbonden met de toekomst.”

Voor het thema 'biodiversiteit' zich manifesteerde ging Klaas Sietse op zoek naar anderen, die zijn intrinsieke drive delen om bij te dragen aan het zoeken naar een toekomstverhaal voor de regio. “Dit zijn geen mensen met een hang naar het verleden of die alleen maar oude koeien uit de sloot blijven halen.” Hij zoekt naar de vrije geesten die er 'vol in durven te vliegen' Al gauw heeft hij een diverse groep mensen om zich heen verzameld. Hij huurt op eigen kosten een kerkje en begint een open gesprek. Het levert veel inzicht en legt daarmee een basis onder ideeën voor het latere European Capital of Culture programma wat uiteindelijk in 2018 z'n moment heeft gekregen. Van persoon tot persoon. We zijn, onder de noemer Coöperatie 2018, vooral gaan dromen over de regionale toekomst. Daarin kwam het landschapsverlangen als een van de belangrijkste onderwerpen bovendrijven. De waarden van het gebied hebben we verbonden met de toekomst.” Uit dat proces volgde o.a. het burgerinitiatief Kening fan 'e Greide als spin-off van deze toekomstig gerichte regionale denktank.

Het team van Kening fan 'e Greide onderzoekt al doende hoe een open samenleving kan werken. Zij dragen, als buitenboordmotor, bij aan de ontwikkeling van de inzending van Leeuwarden Culturele Hoofdstad 2018 (LF2018). Het maatschappelijk transitie-proces van mienskip naar iepen mienskip. “Het is belangrijk om ons initiatief zo fluïde mogelijk te houden. We werven geen leden. Het gaat ons echt om de beweging, om vertrouwen in elkaar en het samen willen doorontwikkelen. Daarom kan het geen bestuurlijk dingetje worden. Het liefst hadden we onszelf helemaal niet geformaliseerd, maar we moesten wel een stichting worden. Alleen zo konden we financiering krijgen om de beweging op gang te houden, te verdiepen en te vergroten.

Cultuur als drager

En we hebben met het initiatief Kening fan 'e Greide in de eigen context zelf verantwoordelijkheid genomen. We brengen het denken op gang zonder te polariseren. Er worden allerlei vormen van artistieke en culturele expressie ingezet om de aandacht op de natuur te vestigen. “We willen met onze interventies verbinding creëren tussen alle betrokkenen in de samenleving zoals de landschapsbeheerders, de kunstenaars, de beleidsmedewerkers, de onderwijzers en de agrarische ondernemer. In het overbruggen van tegenstellingen zit waarschijnlijk een belangrijke sleutel tot succes. Daarom zetten we in op activiteiten die een brede achtergrond hebben en komen we vanuit daar samen tot een integrale aanpak.”

“Zo organiseren we expedities ofwel ontdekkingsochten naar het verhaal van het landschap, is er een door stichting Jan Vos geproduceerde theatervoorstelling “Koning van het Grasland” op het boerenerf over de dilemma’s van de boeren. We hebben ook samen met het Nederlands Blazers Ensemble een speciale editie gemaakt voor het nationale nieuwjaarsconcert in het concertgebouw Amsterdam. Dit werd drie dagen later in Leeuwarden zelf ook uitgevoerd. Muzikanten uit alle werelddelen, waar de Grutto langs trekt, hebben een ode aan de diversiteit van het Europese landschap gebracht. “Lang zullen we ronddraaien!” was het thema. Aan de 350.000 kijkers en de uitverkochte zalen werd meegegeven dat we daar met zijn allen voor te zorgen hebben.

“Natuur en cultuur zijn levende organismen die beide afhankelijk zijn van hetzelfde ecosysteem¹. De vraag is of met de verschraving van ons landschap ook onze cultuur steeds meer aan het verschraven is. En wat vinden we daarvan?” Klaas Sietse weet dat in gebieden met een van oorsprong hoge taaldiversiteit ook meestal sprake is van een hoge biodiversiteit. Dit kan hij beamen vanuit zijn eigen ervaring. “De Friese taal brengt me echt in mijn lijf en vanuit daar weet ik dat ik me anders tot het landschap kan verhouden. Het gaat ook over elkaar in vervoering brengen. Ik geloof dat we door het exploreren en het vieren van de verbindingen tussen cultuur en natuur innovatie kunnen stimuleren. Innovatie gebaseerd op de waarden van de natuur en cultuur van een regio”

Beweging in de constellatie van overkoepelende belangen

Waarom tot nu toe niemand resultaat boekte heeft volgens Klaas Sietse vooral met het ontbreken van het duiden van de overkoepelende boodschap en daaraan gekoppelde belangen te maken. “De bestaande constellatie van maatschappelijke organisaties, bedrijven overheden en onderwijsinstellingen in Nederland richt zich nog onvoldoende op de ecologische kant. Ze zijn allemaal wel druk bezig met de koerswijzigingen die nodig zijn, maar krijgen geen consensus over de noodzakelijke stappen. Ook in het internationale systeem zitten we op een dergelijke manier vast in alle belangen en hoe het georganiseerd is.” Het systeem zit vol goede bedoeling maar ook met een verkrampde collectieve onmacht om effectief te handelen.

Het Wereld Natuur Fonds (WNF) beseftte door het initiatief dat de grutto de reuzenpanda in hun achtertuin is. Zij hebben een visie ontwikkeld op de ontwikkeling van een biodiverse landbouw². Alleen al dat het WNF zich nu ook druk maakt over de landbouw is al een enorme kanteling. En door hen kwamen ook Campina en de Rabobank in beweging. Er is nu een eerste eenduidig instrument ontwikkeld, de biodiversiteitsmonitor, gedragen door deze drie partijen met een grote achterban. Dit is een aanjager om de melkveehouderij bij te laten dragen aan de biodiversiteit. En de inzet van agrariërs voor behoud van biodiversiteit gaat ook beloofd worden. Het zijn de eerste, nog voorzichtige, stapjes voorwaarts. Maar het is nog kwetsbaar.

“Een eigen-wijzere politiek is nodig”

Ten behoeve van de kanteling van ons landbouwsysteem duidt Klaas diverse perverse prikkels in ons maatschappelijke stelsel. “Wanneer het in de politiek nu gaat over vernieuwing wordt in de formulering alles platgeslagen. Daarom wordt veel geld nu nog vooral ingezet om het bestaande in stand te houden. Voor het realiseren van onze toekomstvisie is een eigen-wijzere politiek nodig. Den Haag kan dan de beginfase van het vernieuwingsproces financieren. “Door echt ruimte te creëren voor innovatie ontstaat het ondernemerschap vanzelf. Het geld van overheden dient daarom ingezet te worden op specifieke kennisvragen die relevant zijn voor de transitie naar een duurzame, natuurinclusieve landbouw. Dit zou kunnen door het bestuurlijke proces te voeden met inhoudelijke expertise vanuit koplopersinitiatieven die meer als inspiratie gebruikt kunnen worden voor bestuurlijke politieke besluitvorming.

“Op het gebied van creativiteit en innovatie zouden de leerlingen veel meer uitgedaagd moeten worden. Door ze te leren hoe ze kleinschalige innovaties en productontwikkeling kunnen stimuleren, kunnen ze het bestaande landschap gaan veranderen.”

Klaas Sietse geeft ook aan dat de studenten nu tijdens hun opleiding vooral in oude modellen leren denken. “Op het gebied van creativiteit en innovatie zouden de leerlingen veel meer uitgedaagd moeten worden. Door ze te leren hoe ze kleinschalige innovaties en productontwikkeling kunnen stimuleren, kunnen ze het bestaande landschap gaan veranderen. Zo komen er meer innovatieve ondernemers zoals die van Remeker kaas. Een onderneming die de melk nu voor 2 euro per liter

¹ bidbook inzending Friesland voor Culturele Hoofdstad 2018 geraadpleegd op 16 december 2017 <https://www.friesland.nl/nl/culturele-hoofdstad/over/bidbook>

² Kansen voor een biodiverse melkveehouderij

verkoopt én een bijdrage levert aan de biodiversiteit. Dat is een voorbeeld van hoe je vanuit een visie op een gezond landschap buiten de bestaande hokjes en belangen om kan werken. Net zoals wat wij bij Weide Weelde doen met ondernemers en bewoners," geeft Klaas Sietse aan.

"De rem zit erop"

Ook geeft hij aan hoe ingewikkeld het nu is om de vernieuwingsimpuls via Kening fan 'e Greide buitenboordmotor achtige processen voldoende body te geven of adem om door te kunnen gaan. De positie van Kening fan e'Griede is financieel erg lastig en kwetsbaar, maar ook essentieel voor het proces met elkaar. "We willen vooral geen bestuurlijk dingetje worden. Daardoor is voor mij geen dag hetzelfde en ik ben elke dag bezig om op een nieuwe manier oplossingen te vinden." Een fantastische leerervaring maar ook een ingewikkeld en moeizaam business-model voor de individuele deelnemers aan dit soort processen.

Om het werk van projecten als Kening fan 'e Greide en andere initiatieven te bestendigen, zou er volgens Klaas Sietse een regionaal fonds opgericht moeten worden. Dit fonds kan de organisatie van toekomstgerichte maatschappelijke debatten mogelijk maken. Daarmee wordt ook het leiderschap voor de toekomst vorm gegeven. "Er zit een enorme vernieuwingsdrang bij mensen. Het is belangrijk om daarvoor continue prikkels in het maatschappelijke systeem te organiseren. Het kan niet zijn dat iedereen zulke belangrijke bijdragen altijd alleen in eigen tijd moet doen! En anders zit zo direct alleen weer de institutionele wereld in de zaal." Hij geeft ook aan dat deze puzzel maar ten dele kan worden opgelost in de regio. De provincie zou bijvoorbeeld de financiering van initiatieven veel sterker kunnen baseren op de maatschappelijke effecten die ontstaan.

„De Grutto ziet het goud, net onder de oppervlakte in Nederland!"

Vliegend over Nederland ziet grutto het goud en vraagt zich af waarom de Nederlanders dit niet vinden. Elk jaar komt ze terug op hetzelfde erf en ervaart ze de hoe de boeren zorgelijker worden. Het voor hen lastiger wordt een opvolger te vinden en de last van de financiering die maandelijks aan de deur klopt. Een jas die klemt. Raken jullie zo jullie exportpositie niet kwijt, terwijl jullie zo druk bezig zijn om de hoogste productie voor de laagste prijs te realiseren? Zijn jullie echt niet slimmer', vraagt de grutto zich af.

Ondertussen is Klaas Sietse al zes jaar als losse strateeg bezig met maatschappelijke vernieuwing. Hij blijft vooralsnog zoveel mogelijk weg bij een formele positie en houdt zich vooral bezig met de inhoud. „We functioneren als geweten voor de kwaliteit van ons landschap. Het is geweldig wat de grutto daarin van ons vraagt." De grutto broedt namelijk niet voor niets in Nederland. De grutto staat symbool voor de noodzakelijke ruimte voor innovatie, voor het gaan benutten van de creativiteit in de gemeenschap.

In Noord Nederland groeit de beweging die Klaas Sietse mede heeft ingezet gestaag, steeds meer mensen raken geactiveerd om bij te dragen en belangrijke culturele evenementen waaiëren uit naar de rest van Nederland. Klaas Sietse rust pas, als Noord Nederland, de etalage voor duurzame landschappen is geworden. "Want deze potentie heeft dit gebied!"

Tekst: David van Zelm van Eldik (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties)
Peter Heerema (LOCUS)
Philine Krosse (Dutchess Design)

